

ЛЕКСИКА І ТЕРМІНОЛОГІЯ

УДК 811.163.2'06'373

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БОЛГАРСЬКОГО ЛЕКСИКОНУ

Ольга СОРОКА

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра слов'янської філології,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: solha@i.ua*

У статті розглянуто тенденції розвитку лексики болгарської мови на основі нового лексичного матеріалу сучасного періоду.

Ключові слова: тенденція, процес, болгарська мова, лексична інновація.

*Мова за своєю природою є постійним процесом розвитку.
Вільгельм фон Гумбольдт*

Лексикон болгарської мови знаходиться у постійному процесі розвитку. Сучасна мовна практика продукує широкий спектр нових номінацій. Одні з них уже засвідчені у лексикографічних джерелах, інші – ще не зафіксовані словниками, але активно вживаються у друкованих засобах масової інформації, електронних медіа в різних сферах комунікації. Кожна зміна у зовнішньому чи внутрішньому світі суб'єкта породжує відповідну лексичну інновацію: появу нової лексеми, семантичну зміну, нову функцію, перехід з однієї лексичної підсистеми в іншу.

Динаміка процесів, що відбуваються у лексичному складі мови, закономірно посилює інтерес мовознавців до їх вивчення, аналізу та кодифікації. Болгарські лексикологи намагаються зафіксувати найменші зміни, доказом цього є ціла низка словників неологізмів, виданих в останнє двадцятиріччя: Антонов Н. Речник на нови и най-нови думи в българския език. А-Я [12], Бонджолова В., Петкова А. Речник на новите думи в съвременния български език [11], Пернишка Е., Благоева Д., Колковска С. Речник на новите думи и значения в българския език [10], Пернишка Е., Благоева Д., Колковска С. Речник на новите думи в българския език [9]. А це тисячі нових слів, лише у найновішому словнику вміщено близько 5000 нових словникових статей, з яких близько 4300 відображають новостворені чи новозапозичені лексичні одиниці, а близько 700 – це відомі слова з розвинутими новими значеннями [9, с. 6].

На сучасному етапі розвитку болгарської мови набувають актуальності теоретичні дослідження динаміки мови, яка виявляється в змінах у її лексичному фонді. Серед болгарських учених, які працюють у цьому напрямку, – автори словників та теоретичних розробок: Цв. Аврамова, Н. Антонов, Ю. Балтова, Т. Бояджиев, В. Бонджолова, Д. Благоева, К. Вачкова, М. Віденов, С. Колковска, І. Ликоманова, Вл. Мурдаров, М. Парзулова, Е. Пернішка, В. Радева та ін. Ця проблематика перебуває у полі інтересу і зарубіжних славістів-болгаристів К. Гутшмідта, Г. Гладкової, А. Березовенко, І. Огієнко та ін.

Мета нашої статті – на основі нового лексичного матеріалу розкрити особливості динаміки лексичного складу сучасної болгарської мови, окреслити процеси та тенденції сучасного етапу розвитку болгарського лексикону.

Основним процесом у лексичній системі протягом останніх двох десятиліть є стихійне кількісне та якісне оновлення словникового фонду. Динаміка мови у цей відрізок часу тісно пов'язана з динамікою суспільного життя цього періоду. Це закономірно, якщо брати до уваги те, що лексика є найбільш податливою до змін, що зумовлені позамовними факторами. В історії болгарської мови було кілька періодів, пов'язаних з великими змінами у житті болгарської держави, що позначилось на лексичному складі мови [3, с. 59].

У кінці ХХ століття Болгарія переживає новітній період суспільних змін, що відображається й у мові. Докорінні перетворення у більшості центрально- та східноєвропейських країн, серед яких і Болгарія, призвели до великих змін, пов'язаних з падінням Берлінської стіни, поваленням правлячого режиму. Болгарське суспільство розпрощалося з тоталітарною системою, а болгарська мова – з частиною словникових одиниць, здебільшого пов'язаних з попередньою системою управління. Велика частина ідеологічної лексики та термінології відійшла у пасивний запас, архаїзувалась і стала частиною історії мови. Поряд з тим у болгарській мові з'явилися тисячі нових лексичних одиниць. Це було продиктовано необхідністю дати назви новим предметам, явищам, процесам, що виникли чи з'являлись у результаті змін у політичному, економічному, культурному житті нації: болг. *осемдесетарски, рекомунизация, лустрация, посттоталитарен, следдесетоноемврийски, земеразделяне, вятър на промяната*. Відкритість болгарського суспільства до світових процесів та європейської інтеграції, входження у 2007 році до Європейської спільноти посилило процес запозичення нових лексем із різних мов: французької, німецької, італійської та найбільше з англійської, а також значно поповнило, оновило та активізувало афіксальний інвентар мови, зокрема інтернаціональними компонентами. Для прикладу наведемо неолексеми з компонентом *євро-* в динаміці: у словнику РЧДБЕ 1982 року знаходимо – 2 слова [13, с. 276], у РНДБЕ 1994 – 7 слів [12, с. 53–55], у РНДСБЕ 1999 – 18 слів [11, с. 46–47], у РНДЗБЕ 2001 – 39 слів [10, с. 93–96], у словничку, вміщеному в монографії 2003 року, присвяченій словотвірним тенденціям іменників, дослідниця Ц. Аврамова фіксує 41 слово з цим компонентом (лише іменники) [2, с. 244], у РНДБЕ 2010 налічуємо вже 68 слів [9, с. 154–160], в усній практиці їх ще більше.

Різку появу у мові великої кількості нових слів мовознавці називають “неологічним бумом”, “номінаційним бумом”, “лавиною”, “стихією” “виверженням вулкана”. Процес поповнення та оновлення словникового складу болгарської мови проходить кількома способами: 1) шляхом творення нових лексем питомими засобами словотвору; 2) шляхом переосмислення наявних лексем, тобто зміни у лексичній семантиці (розвиток нових значень) та прагматиці; 3) шляхом запозичення з іншої мови, яке на сучасному етапі набуває неабиякого значення.

Неологізми, що з’являються у словниковому складі болгарської мови, розподіляються на кілька типів: **лексичні неологізми** (це новостворені, найчастіше на основі вже утверджених у мові словотвірних законів із використанням існуючої системи словотворчих засобів (префіксів, суфіксів) та новозапозичені слова, нові стійкі та термінологічні словосполучення), **семантичні неологізми** (тобто нові значення вже існуючих лексем).

Нову лексику досліджуваного періоду можна розподілити у різні тематичні групи:

а) нові поняття з галузі політики, соціального устрою, ідеології: болг.: *импийчмънт, лобирам, управленец, омбудсман, антикорупционен, пожълтявам, кредит на доверие, тиха дипломация, политически чадър, шенгенско пространство, път към Европа*. Динаміка політичного життя у Болгарії призвела до появи нових партій, рухів, організацій, лідерів, а відтак і абревіатур та назв: болг.: *ГЕРБ, СДС, БСП, ДСБ, НДСВ, ВМРО, РЗС, ОДС, ДПС, гербист, симеоновист, синята коалиция, седесар, бесепар, десебар, депесар, бойковист, сидеровист, атакист, костовист, първановизъм, доганизъм*. Активізація різних світових суспільних рухів, політика окремих лідерів, філософських течій, релігійних та етнічних спільнот, терористичних угруповань спричинили до появи нових слів: *алтермондиализъм, алкайдизъм, сатанизъм, ислямизъм, ухабизъм, путинизация, талибанизирам се, саддамист, муунист, алкайдист, джихадист, муджахидини*;

б) нові назви увійшли у тематичну сферу освіти: *обучение по програма ЕРАЗЪМ, джендър, дистанционно обучение, модул, департамент, постдокторантски, магистратура, трилингви, магистрант, бакалавър*;

в) нові явища суспільного життя викликали необхідність виникнення й низки назв: *чернобилче, новите руснаци, новите българи, олигарщина, мафиотизирам се, петромилионер, трилионер, бодигард, мутра, дебели вратове, борче, реститутка, гей, метросексуал, осемзнаци, мол, сотаджия*;

г) велика тематична група неологізмів охоплює нові поняття з галузі економіки, банкової справи, фінансів, торгівлі: *банкиране, форекс търговия, брокериране, дилър, дебитна карта, ипотечни кредити, марж, маркетмейкър, нова икономика, мрежов маркетинг, виртуални пари, мръсни пари*;

г) потреба у нових лексичних засобах з’явилась і у галузі науково-технічного прогресу, призвела до ряду нововведень у побуті та щоденній діяльності сучасної людини, тут спостерігається різке збільшення нових лексичних засобів у сфері комп’ютерних, інформаційних та телекомунікаційних технологій, фактично сформувалася нова тематична група понять та явищ: *безжичен интернет, интернетаджия, електронна поща (имейл, e-mail), емемес (MMS), писи (PC,*

персонален компютър), лаптоп, логвам, чатя, ънгрейдвам, уебстраница, нетбук, скайп, фейсбук, десктоп, софтуер, хакер;

д) нова лексика збагатила і тематичну сферу медицини, психології: аромакология, тенорексия, орторексия, хронодиета, ирисодиагностика, ебола, брекет, кончинг, антиспинов, хоспис, ХІВ (HIV, хив), биоенерготерапевт, арттерапия, музикотерапия, джипи (JP, личин лекар), рейки, су джок, скрининг, ониоман, мезотерапия, алтернативна медицина;

е) з'явилися новинки у галузі косметології: антиейджинг, миолифтинг, ноктопластика, тоник, пилінг, миостареене, микропилинг, липоаспірація, липолифтинг, визажист, ексфолиація, бодирепинг, скраб, душгел;

є) популяризація мистецтва, поява нових музичних та танцювальних стилів, напрямів, розвиток мистецтва, кіно, шоубізнесу, неймовірна популярність нових міжнародних шоупрограм та моди продукують інновації у своїх галузях: саундтрек, риалити шоу, семпль, фешън, брейк, салса, уърлдмузика, рейв, гръндж, хевиметал, хипхопър, ремикс, артгалерия, уъркшоп, бейли данс, креативен, откутюр, топдесетка, български сериал, филм фест;

ж) надзвичайно активною та динамічною є група спортивних лексем та термінів: джитбол, джогинг, антидопинг, аквааеробика, бодибилдинг, бънджиджъмтинг, моноски, плеймейкър, плейоф, рафтинг, сноуборд, скейтборд, феърплей, муай тай, тайбокс, шивари, шотокан, кикбокс, кайтсърфинг, каланетика;

з) група, пов'язана з кулінарією та їжею: брускета, канелони, мокачино, макиято, лазаня, ригатони, тирамису, фастфуд, тост, мюсли, земел, фондю, суши, дюнер, дюнер-кебап, кебап хаус, чийзбургер, гофрети, земел;

и) розвиток техніки призвів до появи нових приладів та слів на їх позначення: черна/бяла техника, троен чушкопек, епилатор, блутут, хендсфри, картридж, кухненски комбайн, тонер, трансформър, фритюрник, кеитерминал, постерминал, фризер, смартфон, мікровълновка, оризовака, емпейтройка (MP-3), дивиди (DVD), флашка, джипис (GPS), джиесем (GSM);

і) оновились та поповнились і термінологія найактивнішого популяризатора та розповсюджувача неологізмів медій: медиализация, електронна медия, принтмедия, праймтайм, нюзрум, бял/черен пиар (пъблик рилейшънс, PR) имиджмейкър, медиашоп, медиен микс, медиен комфорт, медиен партньор, медиокрация, пийпълметрия, папараці, телемедии, тийзър.

Особливості динаміки та розвитку сучасного болгарського лексикону визначають тенденції якісних і кількісних змін його складу. Поняття “мовні тенденції” не має загальноприйнятого у мовознавстві визначення, дискусії мовознавців щодо дефініції цього поняття тривають, воно відсутнє й у більшості словників лінгвістичних термінів. Дефініює поняття дослідник динаміки сучасних слов'янських мов німецький славіст Карл Гутшмідт: Тенденції визначають спрямування мовних процесів чи змін, що відбуваються у формі закріплення інновацій чи відсторонення застарілих мовних одиниць, конструкцій, норм. Тенденція – поняття синхронного підходу до мови, що відображає її динаміку, рухи, що відбуваються у ній у певний відрізок часу. Той самий мовний процес може одночасно включитися в тенденцію, що діє в рамках мовної системи та її рівнів, і в

тенденцію, що призводить до змін типологічного вигляду мови, і в тенденцію, скеровану на зміни системних і прагматичних норм літературної мови [4, с. 17].

Таке трактування поняття тенденції, на нашу думку, є зручним для опису різноспрямованих процесів розвитку однієї мови, зокрема змін у її лексиконі, а часова дистанція дає можливість для об'єктивного погляду на актуальні тенденції у лексиці періоду кінця XX – початку XXI століття.

Актуальні тенденції у лексиці сучасної болгарської мови взаємопов'язані між собою та зазнають взаємного впливу. З огляду на це розглянемо їх у відношеннях опозицій:

Тенденція до інтернаціоналізації/націоналізації:

1. Тенденція до інтернаціоналізації великою мірою визначає динаміку сучасних слов'янських та європейських літературних мов [2, с. 58; 5, с. 9; 15, с. 47], серед яких і болгарська. У порівнянні з іншими мовними тенденціями на неї великий вплив мають позамовні фактори, які в останні два десятиліття є домінуючими у розвитку мови. Закономірно, що ця тенденція найбільше виявляється на лексичному та словотвірному рівнях та виражається у формуванні фонду інтернаціоналізмів. На думку більшості дослідників, інтернаціоналізми – це тотожні чи близькі за значенням та зовнішньою формою лексеми (основи, афікси), які зустрічаються не менше як у трьох мовах, дві з котрих – неспоріднені. Таке широке розуміння інтернаціоналізмів дає можливість включити до їх складу не лише грецькі та латинські за походженням лексеми, основи та афікси, але й інші за походженням елементи міжнародного поширення. Дослідження вчених засвідчують, що останніми роками провідну роль у збагаченні багатьох мов світу інтернаціональними лексемами та словотвірними засобами має американський варіант англійської мови. Оскільки Америка диктує правила цивілізаційної гри в галузі культури і в галузі нових технологій, більша частина запозиченої лексики у болгарській мові – англіцизми (англоамериканізми), великою мірою це – лексика та термінологія, пов'язана з розвитком політики: *туїнінг, консенсус, електорат, імпійчмънт*; економіки, фінансів: *фиксинг, транш, маркетинг, фючърс, мърчандайзър*; науки, високих технологій, комп'ютерного простору, мережі інтернет: *акаунт, Интернет, интерфейс, уайфай (Wi-Fi), дивиди (DVD), хакер, софтуер, чат, атачмънт, имейл, лаптоп, нетбук, гугъл, скайп*; медицини, психології, косметології: *хоспис, коучинг, брекет, антистинов, виагра, антиейджинг, пьърсинг, пилинг, мейкъп, липосуқция, тестер*; різних видів мистецтва: *риалити, фешън, брейк, рейв, гръндж, хевиметал, хип-хоп, ремикс, уъркшоп*; спорту: *джогинг, бодибилдинг, плеймейкър, плейоф, сноуборд, скейтборд, кикбокс, пейнтбол, каланетика*; їжі: *чийзбургер, фаст фуд* та ін. Часто також англійська є мовою-посередником, через яку надходять запозичення та інтернаціоналізми у болгарську з інших мов: з японської: *рейки, шуто, суши, караоке, тамагочи*; корейської: *таебо, су джок*; китайської: *тай чи шуан, феншуй*. Інколи інтернаціоналізми проникають з інших мов безпосередньо, наприклад, з французької: *алтерглобалізм, алтеревропеїзм, мондіалізація*; італійської: *папараци, тирамису, мокачино, лазаня, ригатони, джакузи*; іспанської: *салса*; німецької: *мюсли* та ін.

Тенденція до інтернаціоналізації починає тісно взаємодіяти з тенденцією до націоналізації при творенні нових лексем (гібридних слів) за допомогою інтернаціональних словотворчих елементів, адже дуже часто вони додаються до національних коренів. Як свідчать лексикографічні джерела, на сучасному етапі найбільш активними при творенні іменників та прикметників є препозитивні морфеми та компоненти міжнародного поширення: **анти-** (антиталибански), **аеробик-** (аеробикклуб), **арт-** (арттерапия), **аудио-** (аудиошоу), **астро-** (астродиета), **био-** (биоягоди), **видео-** (видеоконтрол), **де-** (дебалканизация), **денс-** (денсбанда), **екс-** (ексначалник), **етно-** (етнопарче), **еко-** (екощета), **крими-** (кримибос), **контра-** (контрадоклад), **латино-** (латиноманія), **мулти-** (мултиспортен), **макро-** (макровизія), **мега-** (мегаборса), **мікро-** (мікросайт), **мини-** (миниплеър), **про-** (пронатовец), **пост-** (постпънкар), **порно-** (порнофилтър), **псевдо-** (псевдодемократія), **профи-** (профимузикант), **промо-** (промоанонс), **ре-** (ремутризация), **секс-** (сексхапче), **сексо-** (сексофобен), **супер-** (супермодерен), **теле-** (телешоу), **техно-** (техномузіка), **тур-** (туроператор), **ультра-** (ультрабърз), **хипер-** (хипермодерен), з їх допомогою утворюються цілі серії нових слів.

Динаміка у лексиці спостерігається у збільшенні кількості неологізмів з новими словотворчими препозитивними формантами міжнародного поширення, які ввійшли у болгарську мову як складова частина складних запозичених слів: **евро-** (евроиньєграція), **топ-** (топархитект), **хай-** (хайпарфюм), **нано-** (наноробот), **нет-** (нетпотребител), **сайбър-** (сайбъригри), **трофи-** (трофидвижение), **гейм-** (геймдизайнер), словотворчі елементи, що широко розповсюджені як складові частини неологізмів і в англійській, і у болгарській мові, це компоненти **е-** у значенні “електронний”: (е-услуга), **м-** у значенні “мобільний”, (м-пазар).

Деякі англійські варіанти формантів починають конкурувати між собою або ж зі своїми латинськими відповідниками: **аеро-** (аероборд) / **єър-** (єърбъг), **кібер-** (кіберпрестъпление) / **сайбър-** (сайбърпространство), **-кілобитов** (стокилобитов) / **-кілобайтов** (стокилобайтов), **авто-** (автопаш) / **ауто-** (ауточасті).

Серед суфіксів та постпозитивних компонентів найактивнішим є **-ист**, (бойковист, таекуондист). Треба відзначити також суфікси **-изъм** (европеизъм, сексизъм), **-ація** і **-изація** (компютризация, макдоналдизація), **-ант** (наркотрафікант), **-атор** (лустратор), **-ьор** (сканьор). Масове проникнення неозапозичень призвело до виокремлення нових словотворчих засобів та мотиваційних відношень (наприклад морфематизація іншомовних елементів на зразок **-инг**, **-гейт**) [15, с. 42]. У болгарській мові активними є такі нові компоненти: **-гейт** (бръмбаргейт), **-тека** (чалгатека), **-терапия** (смехотерапія), **-троника** (технотроника), **-рексія** (тенорексія), **-хололизм** (сексохололизм), **-хोलик** (шопохोलик).

Завдяки високій словотвірній активності на базі нових чи вже утверджених інтернаціоналізмів створюється велика кількість нових чи розширюється ланцюг старих словотвірних гнізд: **приватизація** – приватизирам, приватизиране, приватизатор, приватизационен; **чат** – чатвам, чатна, чаткам, чатя, чатене, чатица, чатаджія, чатаджійка, чатър, чатърка та ін.

К. Гутшмідт пропонує включати у тенденцію до інтернаціоналізації й такі чисто національні з погляду етимології гібридні утворення як рос. *ельцинист, ельцинизм*, чес. *debolšivizace, restituent* [5, с. 10], які з погляду динаміки літературних мов включаються у тенденцію до інтернаціоналізації, болг: *живковист, костовист, виденовист* [2, с. 78; 1, с. 127–132]. Інтернаціональне пересікається з національним і у калькуванні, що призводить до уніфікації внутрішньої форми номінативних одиниць в європейських мовах і є основним способом інтернаціоналізації у фразеології: *прозорец, иконка, мишка, усмивка, тират, страница, вирус, трева, потребителска кошница, мърсни пари, пране на пари, междубанков пазар, сенчеста икономика, новите руснаци, домашна страница, гласова поща* та інші. Цей процес можна зарахувати до граничного з протилежною тенденцією, адже інтернаціоналізація внутрішньої форми тісно пов'язана з націоналізацією зовнішньої, що є виявом тенденції до націоналізації.

Тенденція до націоналізації (за К. Гутшмідтом автохтонізації) полягає у створенні слів та термінів за допомогою національного словотвірного інвентарю, розвитку нових значень за утвердженнями у мові моделями, виявляється в активності “домашніх” афіксів при творенні нових слів. Як свідчить матеріал, чисто “домашніх” утворень в аналізованому періоді досить мало, переважають гібридні лексеми на зразок “чужа основа + національний афікс”, що ще раз підтверджує взаємопов'язаність тенденцій та необхідність взаємного і неізольованого аналізу.

Активними на сучасному етапі є форманти: **свѣрх-** (*свѣрхчуваемост*), **сѣ-** (*сѣуправлявац*), **под-** (*подходдинг*), **пред-** (*предглобален*), / **-ар** (*депесар*), **-ец**, (*шенгенец*), **-ак** (*гербовак*), **-ач** (*трепач*), **-ачка** (*търсачка*), **-ник** (*гофретник*), **-стк** (*сърфистки*), **-ов** (*стѣклопластов*), **-ен** (*креативен*), **-ва-** (*браузvam*), **-ова-**, **-ува-** (*митингуvam*), **-ява-** (*раздържавяvam*). Спостерігається утворення нових видових пар за допомогою питомих суфіксів **-ва-** та **-н-**: *браузvam – браузна, кликvam – клична, листvam – листна, логvam – логна, мейлvam – мейлна, пингvam – пингна, принтvam – принтна, спамvam – спамна, ъпгрейдvam – ъпгрейдна, ъпдейтvam – ъпдейтна, флудvam – блудна, хостvam – хостна, чатvam – чатна*, у більшості випадків це дієслова з галузі комп'ютерної лексики та інформаційного простору.

Тенденція до інтелектуалізації / демократизації:

Тенденція до інтелектуалізації притаманна літературній мові та виявляється у “приспосованні мови до того, щоб її мовні прояви були визначені та точні, відповідно до абстрактних потреб та були здатні виражати зв'язність та складність думки, тобто для посилення інтелектуальної сторони мови”. Це визначення належить чеському вченому Б. Гавранеку [цит. за 2, с. 109].

На сучасному етапі розвитку болгарського лексикону спостерігається перехід великої частини спеціальної лексики зі сфери політики, економіки, фінансів за межі спеціальної мови. Суспільство інтелектуалізується через наукову інформацію в комунікації та присутність нових технологій у побуті. Розвиток та різке поширення нових технологій комп'ютерної галузі, інформатики та комунікації призвели до появи нових термінів у щоденному мовленні: запозичених, новоутворених чи вторинно номінованих лексем, частина яких вже були аналізовані вище. Поповнилася в аналізований період і група абстрактних іменників на **-иране**, **-ство**,

-ост: промоциране, симетризиране, криминализиране, флудване, таблоидизиране, сърфиране та композитів *факссьобщение, цветолечение, офисоборудване, брокерство, дилърство, триизмерност, официалност*.

Інтелектуалізація мови та її лексичного пласту відбувається одночасно з її демократизацією, що виявляється, з одного боку, у збільшенні кількості елементів, що притаманні розмовному стилю та субстандартним пластам (жаргону, територіальним діалектам, соціальним діалектам, просторіччю) в загальнонародній мові та, з іншого боку, у проникненні цих елементів у літературну мову [цит. за 2, с. 124].

Демократизація болгарської політичної системи наприкінці ХХ століття призвела до активізації комунікації між владою та народом, до появи таких видів комунікації на телебаченні як діалог у прямому ефірі, яким притаманна спонтанність висловлювання. Цей процес призвів до демократизації на лексичному рівні, що виявляється у спрощенні висловлювання у публічному просторі. Мова та лексичний запас відомих осіб цього періоду, особливо політиків та журналістів, достатньо спростився, сфера комунікації та офіціозу змішалася з особистим простором та неофіційністю. Так звана “вулична” мова увійшла у публічну комунікацію. У своїй монографії М. Парзулова цитує висловлювання колишнього прем’єра І. Костова з приводу незадоволення мовою політиків та медій, яка, на його думку, є “провінційною” та його побажання політикам “говорити європейською мовою” [8, с. 38]. В останні два десятиліття медії оголосили себе демократичними та незалежними, демонструючи свою близькість з народом через просту мову (в усному чи письмовому вигляді), використовуючи засоби з розмовно-побутової та жаргонної лексики, у мову газет проникають вульгаризми, жаргонізми [14, с. 42], архаїзми, діалектизми та турцизми [8, с. 37–41]. Таким чином, на практиці розмилась межа між високим та низьким стилем спілкування. Жаргон зі спеціалізованої в соціальному відношенні лексичної підсистеми все більше активно переходить у загальноповсякденну лексику.

Особливої уваги заслуговує у цей період явище реабілітації розмовних слів турецького походження. Дослідниця В. Кристева в результаті системних спостережень у пресі зафіксувала та виділила сім тематичних груп реактуалізованих турцизмів. Серед них – лексика політичних статей (*аскер, мекере, калпав, кьошета*), статей суспільної тематики (*авджия, дюлгерин, аркадаш*), економічної тематики (*бакиши, берекет, верисия, гурбет, далавера, сарафин*), кримінальної тематики (*джамбазин, ербан*), лексика статей, присвячених попфолькмузиці (*кючек, сеурджии, тава*), кухні (*махмурлук, шашлџк, ахчия*), спорту (*тарикатлџк, сефте, резил*) [6, с. 107–110]. Українська дослідниця І. Огієнко фіксує у цей період активність часток турецького походження у болгарській мові [7].

Процес “орозмовнення” лексики болгарської мови аналізованого періоду, керований тенденцією до демократизації, спостерігається у активному творенні назв осіб за допомогою суфікса: *-джия*. На думку Ц. Аврамової, висока продуктивність суфікса полягає у його великих словотвірних можливостях..., у багатьох випадках суфіксу не просто надають перевагу, а він є єдино можливим формантом для нових

субстантивних дериватів [2, с.125]: *форумджия, брейкаджия, рападжия, компютерджия, хайлайфаджия, спамаджия*.

Частиною тенденції до демократизації у сучасній болгарській мові можна розглядати і процес активного утворення іменників – назв осіб жіночої статі. Ц. Аврамова у своїй праці розглядає його у рамках прагматичних тенденцій, не виключаючи можливості його включення у тенденцію до демократизації. [2, с. 189]. *Nomina feminativa* творяться не лише від нових, але й від наявних у мові іменників на позначення осіб чоловічої статі. Найпродуктивнішим є суфікс **-ка**: *муунистка, сциентоложка, апашка, бандитка, баровка, бесепарка, бодигардка, сноубордистка, детективка, дилърка, консулка, моделка, попфолкджийка, таксиджийка, хърделистка, форумка*, а також **-ес** (*мупреса*).

Лексика болгарської мови сучасного періоду перебуває у стані надзвичайної активності, оновлюється кількісно та якісно. Процесами, що відбуваються у лексичному складі, керують тенденції, серед яких провідними є тенденції до інтернаціоналізації, до націоналізації, до інтелектуалізації та до демократизації. Саме вони визначають сучасний та подальший розвиток лексичного складу болгарської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Аврамова Цв.* Нови думи, производни от имена на политици, в българския език / Цв. Аврамова // *Език, морал, отговорност. Сборник в чест на 70-годишнината на професор доктор на филологическите науки Василка Радева*; [състав. и науч. редакция. В. Миланов, Н. Михайлова-Сталянова]. – София: Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, 2011. – С. 127–132.
2. *Аврамова Цв.* Словообразователни тенденции при съществителните имена в българския и чешкия език в края на XX век. / Цв. Аврамова – София: Heron Press, 2003. – 260 с.
3. *Вачкова К.* Интернационализационни процеси в българския език от края на XX век / К. Вачкова // *Internacionalizácijska v súčasných slovanských jazykoch: za a proti* / [editor Jan Bosák.]. – Bratislava: Veda, 1999. – S. 59–66.
4. *Гутшмидт К.* Общие тенденции и специфические формы их реализации в современных славянских языках / К. Гутшмидт // *Jazykovedný časopis*. – 1998. – Roč. 49. – Č. 1–2. – S. 15–26.
5. *Гутшмидт К.* Тенденция интернационализации в современных славянских литературных языках – отражения поверхностные и глубинные / К. Гутшмидт // *Internacionalizácijska v súčasných slovanských jazykoch: za a proti* / [editor Jan Bosák.]. – Bratislava: Veda, 1999. – S. 9–17.
6. *Кръстева В.* Реактуализация на част от турските заемки в езика на публицистиката – исторически основания и значения / В. Кръстева // *Българския език през XX век* / [ред. В. Радева.]. – София: Академично издателство “Проф. М. Дринов”; Издателство “Пенсофт”, 2001. – С. 107–110.

7. *Огієнко І. С.* Дискурсивні слова турецького походження в текстах сучасних болгарських мас-медіа : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.03 “Слов’янські мови” / Огієнко Ірина Сергіївна. – Київ, 2009. – 20 с.
8. *Парзулова М.* Влиянието на промените в постоталитарното общество върху българския език / М. Парзулова. – Велико Търново : ИК “Знак 94”, 1999. – 84 с.
9. Речник на новите думи в българския език / [Е. Пернишка, Д. Благоева, С. Колковска]. – София : Наука и изкуство, 2010. – 516 с.
10. Речник на новите думи и значения в българския език / [Е. Пернишка, Д. Благоева, С. Колковска]. – София : Наука и изкуство, 2001. – 310 с.
11. Речник на новите думи в съвременния български език / [В. Бонджолова, А. Петкова]. – Велико Търново : Слово, 1999. – 140 с.
12. Речник на нови и най-нови думи в българския език. А-Я / [Н. Антонов]. – София : Пеликан-Алфа, 1994. – 188 с.
13. Речник на чуждите думи в българския език / [М. Филипова-Байрова]. – София : Изд. на БАН, 1982. – 1016 с.
14. *Стоянов С.* Непреводимостта в медийния език / С. Стоянов // Езикът на медиите след промяната / [ред. Л. Бенгюзова, К. Ашаров]. – Благоевград : ИК “Интелект-А”, 1999. – С. 42–44.
15. *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo – nominacja* / red. I. Ohnheiser. – Opole : Uniwersytet Opolski ; Instytut Filologii Polskiej ; Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2003. – 541 с.

Стаття надійшла до редколегії 27.10.2011

Прийнята до друку 30.11.2011

TENDENCIES IN THE DEVELOPMENT OF BULGARIAN LEXICON

Olha SOROKA

*The Ivan Franko National University of Lviv,
The Department of Slavic philology,
Universitetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: solha@i.ua*

In this article are presented the tendencies in the development of the Bulgarian language vocabulary on basis of new vocabulary material.

Key words: tendency, process, Bulgarian language, Vocabulary innovation.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО БОЛГАРСКОГО ЛЕКСИКОНА

Ольга СОРОКА

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра славянской филологии,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000,
e-mail: solha@i.ua*

В статье рассматриваются тенденции развития болгарского языка на основе нового лексического материала современного периода.

Ключевые слова: тенденция, процесс, болгарский язык, лексическая инновация.